

Bisschoppelijke Brief over missie in de 21ste eeuw

Getuigen van de hoop die in ons leeft!

"Wij moeten bezielde worden door een heilige rusteloosheid: rusteloosheid om aan allen de gave van het geloof te brengen, van vriendschap met Christus. Waarlijk, de liefde, de vriendschap van God werd ons geschonken opdat die ook anderen zou bereiken."¹

De zoekmachine *Google* meldt liefst 6.130.000 treffers op het internet bij het woord 'missie'. Geen organisatie kan tegenwoordig meer zonder een 'mission statement', een kernachtige verwoording van waar het bedrijf of de instelling voor staat. *Van Dale* omschrijft het begrip missie als een "zending met een bijzonder doel" en "een taak of opdracht". Het bekende woordenboek geeft ook de oerbetekenis van missie: de "verkondiging van het geloof onder de heidenen". De term heidenen zullen we niet zo snel meer in de mond nemen. Maar wanneer de Kerk spreekt over haar missionaire gestalte, dan komen al deze definities samen: onze zending om in de wereld het Evangelie te verkondigen.

Missie is het kloppend hart van de Kerk en de opdracht van iedere gelovige. "De taak van de evangelisatie moet immers worden beschouwd als de eigen genade en de roeping van de Kerk en is uitdrukking van haar meest ware aard. De Kerk bestaat om het Evangelie te verkondigen."² In deze brief willen wij de contouren voor onze missie voor de katholieke Kerk in Nederland in de 21ste eeuw schet-

sen. Daarbij willen we uitdagen zonder het oog voor de realiteit te verliezen.

Wij bieden in deze brief geen panklare oplossingen om mensen voor Jezus Christus en Zijn Evangelie te winnen. Het gaat ons om het aanmoedigen tot een missionaire levenshouding van onze geloofs-gemeenschap én van iedere gelovige persoonlijk. Die missionaire levenshouding vraagt vrijmoedigheid, aanwezigheid en geduld, heel veel geduld. Maar we moeten er wel mee beginnen en met geloof, hoop en Pinkstervuur de weg banen voor het Evangelie.

De missie van Jezus Christus

Het christendom is geen statische organisatie maar volop in beweging. Dat was al zo vanaf het prille begin. Al in het Evangelie komt deze dynamiek naar voren. Het Evangelie laat zich lezen als een parabel van komen en gaan; Jezus Christus is voortdurend onderweg om het Goede Nieuws te verkondigen. Ook Zijn leerlingen zet Hij in beweging om mensen te winnen voor Gods boodschap van bevrijding en verlossing. "Wees niet be-

1. Joseph Kardinaal Ratzinger (inmiddels paus Benedictus XVI), *Homilie* tijdens de Mis 'Pro Eligendo Romano Pontifice' (18 april 2005), in: *Kerkelijke documentatie (KD)* 33/4 (3 juni 2005), 113.

2. Paulus VI, *Apostolische Exhortatie Evangelii nuntiandi* (8 december 1975), 14, in: *Archief van de Kerken* 31/5 (2 maart 1976), 193.

vreesd, voortaan zult ge mensen vangen”, zegt Jezus aan de eerste leerlingen in het Lucas-evangelie (Lc 5,10).

En enkele hoofdstukken later is te lezen dat Hij hen uitzendt “om het Rijk Gods te verkondigen en genezingen te verrichten” (Lc 9,3). Wie Jezus wil navolgen, wordt een mens met een missie. Ook wij zijn geroepen om mensenvisser te worden. “Wij mensen leven in vervreemding, in het zoute water van lijden en dood, in een donkere zee zonder licht. Het net van het Evangelie trekt ons uit het water van de dood en brengt ons in het heldere licht van God, om werkelijk te leven. Inderdaad – dat is de opdracht van de mensenvisser in navolging van Christus, de mensen uit de zoute zee van al onze vervreemding op het land van het leven te brengen, naar het licht van God.”³

Ik ben met u

Het missionaire elan van de eerste leerlingen van Jezus sterft niet uit na Zijn dood aan het Kruis. Ook nu is het Jezus Zelf die Zijn leerlingen in beweging brengt. Want het Goede Nieuws gaat over de levende God. In het zogenaamde ‘hogepriesterlijke gebed’ in het Evangelie volgens Johannes laat Jezus een missionair testament na. Aan de vooravond van Zijn dood bidt Hij tot Zijn Hemelse Vader: “Zoals Gij Mij in de wereld hebt gezonden, zo zend Ik hen in de wereld en omwille van hen wijd Ik Mij aan U, opdat ook zij in waarheid aan U toegewijd mogen zijn” (Joh 17,18-19). Toch lijken Zijn leerlingen het niet te kunnen vatten. Totdat de levende Heer aan hen verschijnt en hen de opdracht geeft: “Gaaf dus en maakt alle volkeren tot Mijn leerlingen en doopt hen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest en leert hun te

onderhouden wat Ik u bevolen heb. Ziet, Ik ben met u alle dagen tot aan de voleinding der wereld” (Mt 28,19-20).

Mensen van de weg

Net als de eerste christenen moeten wij ‘mensen van de weg’ worden. Christenen van alle tijden hebben zich daarbij laten inspireren door het verhaal van de Emmaüsgangers (Lc 23,13-35). Na de Kruisiging van Christus, zijn twee leerlingen op weg naar een dorp dat Emmaüs heet. Jezus voegt zich bij hen en hoort hun mistroostige verhalen aan over de ogenschijnlijk mislukte missie van hun Heer. Dan legt Hij uit waarom dit alles zo moest gebeuren. Maar hun ogen gaan pas open wanneer Hij het brood breekt en met hen deelt. “Brandde ons hart niet in ons, terwijl Hij onderweg met ons sprak en ons de Schriften ontsloot?”, herinneren de leerlingen zich opeens. En zij keren terug naar Jeruzalem, naar de geloofsgemeenschap, om te getuigen van de Levende Heer. Dit verhaal van de Emmaüsgangers kan ook in onze tijd gebeuren wanneer wij ons hart openstellen voor de Heer en met de ogen van het geloof zoeken naar sporen van Zijn aanwezigheid. Dan vinden we het kompas voor ons handelen.

Pinksteren

Het missionaire vuur van de apostelen wordt met de gave van de heilige Geest op Pinksteren volop ontstoken. In de Handelingen van de Apostelen wordt geschetst hoe de missionaire beweging zich na Pinksteren ontwikkelde, met name in de personen van Petrus en Paulus. Zo geldt de redevoering van Paulus op de Areopagus, dé ontmoetingsplaats van de Atheners, als een van de ‘klassie-

3. Benedictus XVI, *Homilie* tijdens de Heilige mis bij de inauguratie van paus Benedictus XVI (24 april 2005), in: *KD* 33/4 (3 juni 2005), 123-124.

kers' in de eerste missionaire betogen. Paulus verkondigt geen vreemde God, maar sluit aan bij het sluimerend Godsverlangen van de Atheners. De God van wie jullie het bestaan vermoeden, heeft een gezicht gekregen in de verrezen Heer, houdt Paulus de burgers van Athene voor. De rede van Paulus op de Areopagus staat symbool voor een Kerk die midden op het marktplein getuigt van de hoop die in haar leeft. Het Bijbelboek Handelingen laat tussen de regels door wél merken dat de toehoorders zich niet zomaar gewonnen gaven. Op weg gaan om mensen te winnen voor het Evangelie is geen gemakkelijke opdracht. Toen niet en nu niet.

Nieuwe evangelisatie

De belangrijkste uitdaging voor de missionaire beweging in de 21ste eeuw ligt op het terrein van de 'nieuwe evangelisatie'. Hoe kunnen wij in ons land en onze tijd Jezus Christus en Zijn Evangelie verkondigen? De bisschoppen van Nederland vinden met name in de apostolische Brief bij de sluiting van het Jubileumjaar, *Novo millennio ineunte*, en in de postsynodale apostolische Exhortatie *Ecclesia in Europa* bouwstenen voor ons programma voor de komende jaren.⁴ In *Novo millennio ineunte* benadrukte paus Johannes Paulus II "dat wij het elan uit het begin weer moeten terugwinnen, en dat wij vervuld moeten worden van de vurigheid waarmee de apostelen na Pinksteren het evangelie verkondigden. In ons moet weer de brandende overtuiging oplaaien van Paulus die uitriep: 'Wee mij als ik het evangelie niet verkondig' (1Kor 9,16)."⁵ Ook in *Ecclesia in Europa* klinkt de roep om vitale verkondigers te worden. "Kerk in Europa, de nieuwe evangelisatie is de taak die op u wacht! Herontdek het enthousiasme van de verkondiging! ... Ga

verder met nieuwe ijver in dezelfde missionaire geest die – te beginnen met de verkondiging door de apostelen Petrus en Paulus – in de afgelopen tweeduizend jaar zoveel heilige mannen en vrouwen heeft bezielde, authentieke verkondigers van het Evangelie op het Europese continent."⁶

Supermarkt

In de Nederlandse Kerkprovincie zijn de afgelopen decennia vooral processen van krimp en teruggang gaande. De teruggang van het aantal gelovigen, van financiële bestedingsruimte en van mensen die beschikbaar zijn voor het pastoraat vragen om een herstructurering van de pastorale organisatie op alle fronten. Op veel plekken in ons land krijgt dat bijvoorbeeld gestalte door fusies van parochies en nieuwe samenwerkingsverbanden, door het sluiten van kerkgebouwen en de 'hergroepering' van priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers. Daarmee bouwen wij aan een nieuwe infrastructuur voor de Kerk in de 21ste eeuw. Met name de inzet van talrijke vrijwilligers is daarbij van onschatbare waarde. Toch blijft de Kerk in ons land ook kenmerken van de vroegere volkskerk houden. Veel mensen vinden de weg naar de Kerk bij belangrijke momenten in hun leven of rond kerkelijke hoogtijdagen als Kerstmis en Pasen. Juist dan worden wij uitgedaagd om missionair en apostolisch te zijn, om het verlangen van mensen naar de ontmoeting met de levende Heer te voeden. Sommigen vinden dat de Kerk niet te veel een vrijblijvende 'supermarkt' mag worden. Toch moeten we deze momenten, waarin we met mensen met een minder sterke kerkband in contact komen en een 'brede' Kerk zijn, koesteren en goed benutten.

4. Vgl. Nederlandse Bisschoppenconferentie, *Toespraak van Adrianus kardinaal Simonis tot Zijne Heiligheid paus Johannes Paulus II* bij gelegenheid van het bezoek 'Ad Limina Apostolorum' door de bisschoppen van Nederland (12 maart 2004), in: *KD* 32/2 (9 april 2004), 68-70.

5. Johannes Paulus II, apostolische Brief *Novo millennio ineunte* (6 januari 2001), 40, in: *KD* 29/3 (11 mei 2001), 96.

6. Johannes Paulus II, postsynodale apostolische Exhortatie *Ecclesia in Europa* (28 juni 2003), 45, in: *KD* 31/5-6 (14 november 2003), 159.

Vuurhaarden

Tegelijk zijn er in de parochies ‘vuurhaarden’ nodig: mensen en groeperingen die op een bijzondere wijze getuigenis geven van het geloof dat in hen leeft. De bisschoppen van Nederland willen die ontwikkeling initiëren en stimuleren. Met name de vorming van zogeheten ‘small christian communities’, de verspreiding van innovatieve werkvormen als ‘Geloven Nu’ en de uitnodiging aan de genoemde ‘nieuwe bewegingen’ in de wereldkerk om in Nederland actief te worden zien de bisschoppen als wegen om de geloofsgemeenschap in ons land hernieuwd élan te geven. Ook zullen we, ondanks de financiële beperkingen die we in deze tijd voelen, moeten blijven investeren in projecten rond apostolaat en evangelisatie. Dat dwingt soms tot het maken van andere keuzes en het benoemen van nieuwe prioriteiten. We mogen niet met de rug naar de toekomst gaan staan. Als wij ons alleen inspannen om wat er in het verleden was te behouden, kan er geen nieuw leven in de Kerk groeien.

Christus zichtbaar maken

De geschiedenis van de missie begint bij onszelf. Ook wijzelf zijn nakomelingen van ‘bekeerlingen’ die door missionarissen uit het buitenland het Evangelie hebben leren kennen. Geloofsverkondigers als Servatius en Willibrord, Lambertus en Bonifatius hebben het fundament voor de Kerk in de Lage Landen gelegd. Dat ging bepaald niet vanzelf. Missie is nooit alleen maar een succesverhaal geweest. Het beeld dat veel mensen tegenwoordig van ‘de missionaris’ hebben, vindt vooral zijn wortels in de 19de eeuw. Missionering was allereerst bedoeld om mensen met

Jezus Christus en Zijn verlossing in contact te brengen, maar maakte in zekere zin ook onderdeel uit van het ‘beschaavingsoffensief’ van de westerse landen met het oog op de ‘primitieve volkeren’ in Afrika en Azië. Dikwijls komt daarbij een karikatuur naar voren als zouden de missionarissen in die tijd met ‘spiegeltjes en kraaltjes’ voor drommen mensen bij het doopvont hebben gezorgd. De missionarissen waren zelf realistischer in hun verwachtingen.

Geestelijk cement

Het missionaire werk vertaalde zich ook toen al in het opzetten van scholen en ziekenhuizen, naast het stichten van kerken en missies. Het bouwen aan de Kerk vraagt niet alleen om geestelijk cement. De betrokkenheid van de missionarissen bij de concrete noden van de mensen waarmee zij samenleefden, was geen doel in zichzelf of een marketingtruc, maar kwam voort uit het bewustzijn dat het Evangelie waargemaakt moest worden om geloofwaardig te zijn. Dat geldt nog steeds. Ook in onze samenleving betekent het aanwezig stellen van de levende Heer niet alleen inzetten op verkondiging. In onze diaconale zorg voor mensen in problemen, in onze betrokkenheid bij kinderen en jongeren door het katholiek onderwijs, in de gezondheidszorg en in heel concrete activiteiten van maatschappelijk engagement en werken van barmhartigheid, maken we Christus zichtbaar in de wereld. Ook het vele vrijwilligerswerk dat christenen in de Nederlandse samenleving doen en hun vrijgevigheid voor de noden van de wereld kunnen missionaire vruchten voortbrengen. Laten we dat licht niet onder de korenmaat zetten!

Missionaire getuigen

Wanneer wij nadenken over de missionaire opdracht van de Kerk in deze tijd, zullen we bij onszelf moeten beginnen. Van iedere gelovige wordt een missionaire levenshouding gevraagd. De Franse monnik, missionaris en zalige Charles de Foucauld (1858-1916) schreef een eeuw geleden al: “Wat we in deze tijd moeten doen is misschien niet zo zeer over Christus spreken, maar laten zien dat Hij leeft in ons.” Ook iemand als Moeder Teresa heeft in haar niet aflatende zorg voor de allerarmsten een indringend getuigenis gegeven. In de Lage Landen denken wij aan het missionaire getuigenis van mensen als Titus Brandsma, Damiaan de Veuster en Peerke Donkers.

Verborgene agenda

Als wij onze missionaire roeping concreet maken door onze zorg voor de naasten, betekent dat niet dat we een verborgene agenda hebben. In zijn encycliek *Deus caritas est* schrijft paus Benedictus XVI: “Wie in de naam van de Kerk liefdadigheid beoefent, zal nooit proberen de ander het geloof op te dringen. Hij weet dat de liefde in haar zuiverheid en onbaatzuchtigheid het beste getuigenis is voor de God waarin wij geloven en die ons tot liefde brengt. De christen weet wanneer het tijd is om over God te spreken en wanneer het beter is over Hem te zwijgen en eenvoudigweg de liefde te laten spreken.”⁷

Heilig worden

Het ligt ons als katholieken wellicht niet zo om, zoals sommige evangelische groeperingen, de straat op te gaan om luidkeels Jezus als Heiland en Verlosser te

verkondigen. Maar wordt Hij dan wel zichtbaar in ons doen en laten? Durven we een echte christelijke levensstijl aan de dag te leggen? Hebben wij oprecht de ambitie om heilig te worden en zo te getuigen van de hoop die in ons leeft? “Heiligheid is de essentiële voorwaarde vooraf voor een authentieke evangelisering, die in staat is weer hoop te geven. Er moeten sterke, persoonlijke en gemeenschappelijke getuigenissen zijn voor een nieuw leven in Christus.”⁸ Alleen wanneer wij het Evangelie in ons leven waar maken, zullen mensen verwonderd de vraag gaan stellen: ‘Wie is Hij toch die in jou leeft?’

Zelfbewuste katholieken gezocht

Wij leven in een ten diepste seculiere samenleving. Geloof en levensbeschouwing laten velen onverschillig. Over godsdienst wordt door sommigen met scepsis en cynisme gesproken, als iets van vroeger toen mensen nog geloofden dat de aarde plat was. Menigeen begrenst de tolerantie voor geloofsopvattingen tot de voordeur en daar waar mensen hun geloof ook in het publieke domein een plaats willen geven – in de politiek, op school of in maatschappelijke organisaties – stuiten zij op weerstand. Tegen die achtergrond is het niet eenvoudig om (getuigend) christen te zijn. Toch mogen wij nooit onze roeping vergeten om “zout der aarde” en “licht der wereld” te zijn (Mt 5,13-14). Wij hebben de verantwoordelijkheid om het Evangelie te verkondigen, ook al zullen wij ons soms als een ‘roepende in de woestijn’ voelen. De bisschoppen van Nederland willen zich daarom actiever bewegen in het publieke debat en het stimuleren dat een katholiek geluid meeklinkt in maatschappelijke discussies. Dat kunnen zij niet alleen op eigen kracht. Er is behoefte aan zelfbewuste katholieke

7. Benedictus XVI, Encycliek *Deus caritas est* (25 december 2005), 31c, in: *KD* 34/1 (17 februari 2006), 25-26.

8. *Ecclesia in Europa*, 49, in: *a.w.*, 161.

mannen en vrouwen die staan voor hun geloofsovertuiging. Bij de viering van *Katholiek met hart en ziel*, ter gelegenheid van het 150-jarig herstel van de bisschoppelijke hiërarchie (2003), was voelbaar dat de tijd rijp is om de verlegheden van ons af te schudden. Katholieke opleidingen en maatschappelijke organisaties bieden een belangrijke voedingsbodem voor eigentijdse en eigenwijze katholieken die het getuigenis en het debat niet schuwen. De bisschoppen van Nederland hopen daarom in deze organisaties bondgenoten te vinden voor een nieuw missionair élan, niet uit heimwee naar het verzuilde verleden maar vanuit de overtuiging dat een vitaal en aansprekend katholiek geluid in de Nederlandse samenleving gehoord mag én moet worden.

Zoek de diepte op

Wij zullen werk moeten maken van persoonlijke geloofsverdieping. 'Duc in altum' ('Vaar nu naar het diepe'), hield paus Johannes Paulus II ons bij de millenniumwisseling voor. Zoek de diepte op in jezelf en vaar naar de brede zee van de wereld om je heen. *Ecclesia in Europa* schrijft daarover: "De huidige culturele en godsdienstige situatie van Europa vraagt om de aanwezigheid van katholieken die in het geloof zijn gerijpt en van missionaire christelijke gemeenschappen, die aan alle mensen getuigenis afleggen van de liefde van God. De verkondiging van het Evangelie maakt het daarom noodzakelijk de overgang te bevorderen van een geloof dat door maatschappelijke conventie wordt geschraagd, naar een persoonlijker en rijper geloof, dat gekenmerkt wordt door kennis en overtuiging."⁹

Investeren in diepgang

Dat vraagt wel om investeren in diepgang. Veel katholieken in ons land zijn sprakeloos waar het hun geloof betreft. Zij kunnen slechts met moeite uitleggen wat het voor hen betekent om christen te zijn en wie God voor hen is. Zelfs binnen huwelijken, vriendschappen en het gezinsverband komt het geloof vaak nauwelijks ter sprake. Hoe kan ons geloof voor anderen aansprekend zijn wanneer wij het slechts stamelend en met verlegheden onder woorden brengen? Of om de woorden van paus Johannes Paulus II in zijn toespraak tot de Nederlandse bisschoppen aan te halen: "Hoe zou men kunnen geven, wat men zelf niet heeft? Hoe zou men kunnen spreken over Christus en het verlangen opwekken om Hem te kennen, als men niet eerst Zijn leerling is? Om het Evangelie te verkondigen, is het noodzakelijk dat wij allen opnieuw beginnen bij Christus en onze apostolische kracht putten uit de bron van levend water die Hijzelf is."¹⁰ Gelukkig voelen veel katholieken ook zelf de behoefte om meer van hun geloof te weten en ontwikkelen parochies nieuwe methoden voor geloofsverdieping en (volwassenen)catechese. De bisdommen werken op dit terrein steeds meer samen, met name door het ontsluiten van succesvolle catechese-projecten uit het buitenland. Op die weg willen wij verder gaan.

De deur wagenwijd open

Missionair Kerk-zijn vraagt om aandacht voor ons kerkelijk aanbod. Het lijkt soms wel alsof wij een schuilkerk zijn geworden, waarin wij angstvallig de deur gesloten houden voor de buitenwereld. 'Verboden voor onbevoegden.' Het kan ook anders. 'Missionaire presentie' krijgt bij-

9. A.w., 50, in: t.a.p.

10. Johannes Paulus II, *Toespraak tot de bisschoppen van Nederland bij gelegenheid van het bezoek 'Ad Limina Apostolorum'* (12 maart 2004), 4, in: *KD* 32/2 (9 april 2004), 64.

voorbeeld gestalte in ontmoetingsplekken, inloopcentra en vormen van citypastoraat. Een missionaire Kerk zoekt de samenleving op en zet de deuren wagenwijd open. Bieden we anderen ook de mogelijkheid om op een eigen moment de stilte te zoeken en de Heer te ontmoeten? Zijn wij een gastvrije kerk, waarin 'vreemdelingen' met warmte en belangstelling worden begroet? Proberen we metterdaad de drempel van de kerk te slechten?

Nieuwe balans

In de afgelopen decennia is in veel parochies – dikwijls noodgedwongen – steeds meer aandacht uitgegaan naar het liturgische leven en de directe organisatorische werkzaamheden rond de parochiegemeenschap. Daardoor zijn actieve leden actiever geworden en minder kerkbetrokken gelovigen passiever. We zullen moeten zoeken naar een nieuwe balans, waarin ook aanbod wordt gecreëerd voor mensen met een lossere band met de Kerk. Dikwijls is dat meer een zaak van creativiteit dan van extra inspanningen. Bijvoorbeeld door het parochieblad toegankelijker te maken voor brede groepen parochianen en drukbezochte vieringen – zoals rond Kerstmis – aan te grijpen om met minder kerkbetrokkenen in contact te treden. Ook bij de sacramenten rond levensmomenten als het huwelijk en het doopsel ontwikkelen veel parochies nieuwe vormen van geloofsgesprek en catechese die vruchtbaar blijken. Tevens bieden nieuwe communicatiemogelijkheden grote en vaak onbenutte kansen om een relatie aan te gaan met doelgroepen die wij met ons 'klassieke' aanbod niet goed meer kunnen bereiken. De bisschoppen van Nederland willen daarom de eigen RKK-zentijd na-

drukkelijker inzetten ten behoeve van evangelisatie en op radio, televisie en internet mensen in contact brengen met Jezus Christus en Zijn Kerk. Maar ook voor parochies zijn nieuwe vormen van geloofscommunicatie en gemeenschapsvorming mogelijk, bijvoorbeeld door activiteiten op het internet. Aandacht voor communicatie en media verdient daarom meer prioriteit, in de parochies én in de opleiding en vorming van toekomstige priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers.

De multiculturele samenleving

De missionaire beweging in de Kerk is altijd geënt geweest op het gelovige bewustzijn dat de katholieke Kerk een wereldkerk is. Onze missionaire erfenis heeft ons ook lessen meegegeven in het omgaan met andere culturen en geloven. Die erfenis kan vruchtbaar worden gemaakt voor ons land, nu wij steeds meer een multiculturele en multireligieuze samenleving worden. Veel mensen associëren de allochtone gemeenschap één op één met de islam. Zij vergeten daarbij dat het aantal christelijke allochtonen, naar schatting nu zo'n 650.000 mensen, ook steeds meer toeneemt. Met name in de Randstad bestaan tal van vitale en groeiende allochtone christelijke geloofs-gemeenschappen. Zo ervaren wij in eigen stad en land wat het is om een wereldkerk te zijn. Daarom verdient de integratie van allochtonen in autochtone parochies en van allochtonenparochies in de 'normale' kerkelijke structuren veel aandacht. Door de geloofsontmoeting van autochtone en allochtone katholieken mogen wij ervaren hoe de heilige Geest, die een geest is van universele zuster- en broederschap, werkzaam is in onze Kerk.

Oecumene in de 21ste eeuw

De groei van allochtone christelijke geloofsgemeenschappen verandert ook de christelijke 'landkaart' van ons land en daarmee de oecumenische dialoog. In de 20ste eeuw was de oecumene in Nederland vooral een kwestie van het gesprek tussen autochtone 'katholieken' en 'protestanten'. Inmiddels heeft dit gesprek, letterlijk, een veelkleuriger gezicht gekregen. Door de komst van allochtonen met een orthodoxe of byzantijnse achtergrond naar Nederland, komt de internationale dialoog tussen de Rooms-Katholieke Kerk en de zogeheten Oosterse Kerken ook in ons land in beeld. Bovendien zijn nieuwe christelijke groeperingen met een 'evangelische kleur' of Pinkstergemeenten sterk in opkomst. Juist in deze 'jonge' geloofsgemeenschappen ligt veel nadruk op evangelisatie en dat kan ook ons, als 'oude' Kerk, inspireren en uitdagen.

Dynamische coalities

De opdracht tot oecumene is in onze tijd belangrijker dan ooit: de verdeeldheid onder de christenen vormt een directe bedreiging voor de geloofwaardigheid van het Evangelie. De uitdagingen van deze tijd vragen wel om een nieuw model van oecumene, waarin meer nadruk ligt op het gemeenschappelijk gelovig spreken en verkondigen in de Geest van Jezus Christus. Daarvoor zijn dynamische coalities wellicht beter geschikt dan typisch Nederlandse 'poldermodellen'. De oecumene van de 21ste eeuw vraagt om christenen die bewogen worden én in beweging komen door hetzelfde Evangelie en daarvan getuigenis willen afleggen aan de wereld.

Interreligieuze dialoog

Daarnaast kan de katholieke Kerk een belangrijke rol spelen in de interreligieuze en interculturele dialoog in Nederland, met name met de moslimgemeenschap. Die dialoog wordt binnen onze Kerk al eeuwenlang en wereldwijd gevoerd, ook in situaties waarin de katholieke geloofsgemeenschap een minderheid is en de moslims een meerderheid vormen. Met de moslims delen wij het geloof in God, belangrijke waarden zoals de beschermwaardigheid van ieder mensenleven en de overtuiging dat geloof een integraal onderdeel uitmaakt van ons persoonlijke én publieke leven. Tegelijk zijn wij de erflaters van de Europese cultuur, die zo nauw verbonden is met het christendom. Laten wij, in antwoord op de oproep van paus Johannes Paulus II, zo bruggenbouwers zijn en zichtbaar worden als "bewerkers van de vrede, vol zorg om de dialoog aan te gaan in de waarheid, en gepassioneerd door het respect voor de mens!"¹¹

Terrorisme

De interreligieuze dialoog tussen moslims en christenen krijgt in onze tijd een bijzondere dimensie door de dreiging van terrorisme door mensen en groeperingen die hun geweld legitimeren op basis van een bepaalde interpretatie van de Koran en de islam. In een ontmoeting met moslimleiders in Keulen sprak paus Benedictus XVI daarover glasheldere taal: "Terrorisme, wat de aanleiding en oorsprong ervan ook mag zijn, is een pervers en verschrikkelijk besluit, dat het onaantastbare recht op leven met voeten treedt en de fundamenten van iedere geordende samenleving ondergraaft. Als het ons gezamenlijk lukt de haatgevoelens in ons hart uit te roeien, te protesteren tegen iedere

11. *A.w.*, 9, in: *a.w.*, 67.

vorm van intolerantie en ons te verzetten tegen iedere uiting van geweld, dan zullen we de golf van het verschrikkelijke fanatisme tegenhouden, die het leven van zoveel mensen op het spel zet en de voortgang van de vrede in de wereld belemmert.”¹²

Voortrekkersrol

Anderen stellen vragen bij de ruimte die wij in ons land kunnen geven aan groeperingen die, ook als zij geen steun geven aan terroristische methodes, op religieuze gronden principes van de Nederlandse rechtstaat afwijzen. Dat leidt tot discussies over de verhouding tussen godsdienstige overtuigingen en de verplichtingen van het Nederlandse burgerschap, over de scheiding van Kerk en staat, de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van godsdienst, de plaats van godsdienst en levensbeschouwing in het publieke domein. Ook deze ontwikkelingen vragen om dialoog tussen alle godsdiensten in ons land. De Nederlandse bisschoppen hebben hiervoor een concreet initiatief genomen door de oprichting van een Contactraad voor Interreligieuze Dialoog. De bisschoppen willen, als herkenbare gezagsdragers van de grootste geloofsgemeenschap van ons land, een voortrekkersrol vervullen in deze interreligieuze dialoog. Ook op lokaal niveau vinden tal van vruchtbare vormen van ontmoeting en dialoog plaats. Dat zal de komende tijd steeds meer aandacht (moeten) krijgen.

Een omgekeerde beweging

De ‘verkondiging van het geloof onder de heidenen’ zoals dat eens plaatsvond vanuit het christelijke Westen onder de ‘primitieve’ volkeren van het Zuiden, lijkt in onze tijd eerder om een omgekeerde be-

weging te vragen. In *Een nieuw missionair tijdperk*, de Brief van de Nederlandse bisschoppen over missie uit 1974, werd nog vooral ingegaan op de ontwikkeling van een ‘missionarissenkerk’ in het Zuiden tot zelfstandige, ‘jonge’ kerken. De bisschoppen riepen op om deze jonge gemeenschappen te (blijven) ondersteunen. Dertig jaar later zien we dat de vitaliteit en bloei van de Kerk in het Zuiden steeds meer contrasteert met de ontwikkelingen in het Westen.

Europa als eiland

Het katholicisme is wereldwijd groeiende, maar verkeert binnen Europa in een crisis. Kerkverlating en afnemende kerkelijke betrokkenheid houden Europa al decennialang in de greep. Een kentering is nog niet in zicht, al blijven wij geloven dat tal van Europeanen “dorsten naar een hoop die niet teleurstelt”.¹³ Europa ontwikkelt zich steeds meer tot een seculier eiland in een gelovige wereld. Verbondenheid met de jonge Kerken in het Zuiden kan ons helpen om de moed niet te verliezen. Zij hebben onze financiële steun nodig, maar wij kunnen daar geestelijke rijkdom en vitale inspiratie voor terugkrijgen. Iedereen die gedurende langere tijd in de Derde Wereld is geweest, heeft dit aan den lijve ervaren. Met name voor onze jongeren biedt een dergelijke ervaring een heel goede mogelijkheid om als gelovige in een seculiere wereld op de been te blijven en te ervaren wat het betekent om deel uit te maken van een wereldkerk. Ook door de deelname aan de Wereldjongerendagen te stimuleren, kunnen jongeren in aanraking komen met de vitaliteit en veelkleurigheid van de wereldkerk. We kunnen bovendien actiever openstaan voor het geloofsgetuigenis van de Kerk in het Zuiden, bijvoorbeeld door

12. Benedictus XVI, *Audiëntie voor vertegenwoordigers van enkele moslimgemeenschappen* (20 augustus 2005), in: *KD* 33/5-6 (9 september 2005), 145.

13. *Ecclesia in Europa*, 45, in: *a.w.*, 159.

het uitnodigen van missionarissen naar ons land. Paus Johannes Paulus II toonde in zijn toespraak tot de Nederlandse bisschoppen bij het Ad Limina-bezoek waardering voor deze pastorale samenwerking tussen Noord en Zuid en de 'uitwisseling van gaven', al gaf hij tegelijk aan dat dit nooit hét alternatief kan zijn voor het wekken van roepingen in eigen land.¹⁴

Land van missionarissen

Onze missie voor de 21ste eeuw richt zich natuurlijk niet alleen op de Nederlandse samenleving. Als mondiale beweging miskennen wij onze roeping en opdracht wanneer wij ons zouden terugtrekken op eigen erf en de ogen gesloten houden voor wat er elders in de wereld gebeurt. Nederland heeft een belangrijke rol gespeeld in de missionaire beweging van het verleden. Ons land 'leverde' de meeste missionarissen ter wereld; niet in relatieve maar in absolute cijfers. Dat was een opmerkelijke prestatie voor een land dat enkele eeuwen eerder zelf tot 'missieland' was uitgeroepen (de periode van de zogeheten 'Hollandse Missie' in de 17de en 18de eeuw). Tot op de dag van vandaag zijn honderden Nederlandse missionarissen actief, onder wie enkele bisschoppen. Deze missionarissen werden gedreven en gegrepen door oprechte verbondenheid met mensen uit een andere wereld en cultuur, ook in hun vaak erbarmelijke levensomstandigheden.

Geleefde solidariteit

Die geleefde solidariteit tekent de Nederlandse missionarissen nog steeds; zowel zij die naar Nederland zijn teruggekeerd als de missionarissen die ervoor gekozen hebben om te blijven. Ook wijzelf hebben een blijvende betrokkenheid bij die conti-

nenten waar onze missionaire activiteiten zich op richtten. Daarbij voelen wij een bijzondere verbondenheid met onze medezusters en medebroeders van de lokale Kerken in het Zuiden. Die band krijgt onder meer gestalte in de jaarlijkse bisschoppelijke Vastenactie. Maar ons missionaire engagement kan zich niet beperken tot leden van de katholieke familie. In het gelaat van de allerarmsten, katholiek of niet, wordt Christus zichtbaar. Als hun lot ons onverschillig laat, dan mag ons geloof geen naam hebben. "De Kerk is de familie van God in de wereld", schrijft paus Benedictus XVI in *Deus caritas est*. "Tegelijkertijd overschrijdt *caritas-agape* echter de grenzen van de Kerk. De gelijkenis van de barmhartige Samaritaan blijft maatstaf en gebiedt de universele liefde, die zich wendt naar de behoeftige die men 'toevallig' ontmoet (vgl. Lc 10, 31), wie hij ook is."¹⁵

Liefdevolle toewijding

Ons engagement met de allerarmsten krijgt in onze tijd onder meer gestalte in de zogeheten Millenniumdoelstellingen, waarmee de wereldgemeenschap zich verplichtte tot radicale armoedebestrijding. Wij willen hier ook wijzen op de katholieke missionaire organisaties en vredesbewegingen die zich inzetten voor de solidariteit tussen Noord en Zuid – zowel in maatschappelijke als in kerkelijke projecten – voor vluchtelingen, voor mensenrechten en het tegengaan van oorlog en geweld. In de samenwerking met overheden en andere, niet-katholieke organisaties hebben zij een duidelijke toegevoegde waarde door er op te wijzen dat humanitaire hulp méér is dan een kwestie van geld en professionaliteit. "Vakkundigheid is een eerste, fundamentele vereiste, maar is op zich niet genoeg.

14. *Toespraak tot de bisschoppen van Nederland*, 6, in: *a.w.*, 65.

15. *Deus caritas est*, 25b, in: *a.w.*, 18.

Het gaat immers om mensen en mensen hebben meer nodig dan alleen een technisch juiste behandeling. Ze hebben behoefte aan menselijkheid. Ze hebben behoefte aan liefdevolle toewijding. Voor allen die in de charitatieve organisaties van de Kerk actief zijn, moet kenmerkend zijn dat ze niet alleen op kundige wijze doen wat er te doen staat, maar zich van harte aan de ander toewijden, zodat deze hun menselijke goedheid gewaar wordt.”¹⁶ Als onderdeel van een wereldkerk beschikken wij bovendien over een uniek internationaal netwerk, waardoor wij heel concreet geconfronteerd worden met de noden in andere delen van de wereld én deze ook kunnen lenigen. Laat het appèl dat deze organisaties op ons doen niet tevergeefs zijn. Ook de MOV-groepen in de parochies spelen hierbij een onmisbare rol en verdienen, waar nodig, (re)vitalisering.

Globalisering

In deze tijd wordt veel gesproken over globalisering. Door de toename van communicatie- en transportmiddelen en een sterkere economische verwevenheid is de wereld een ‘global village’ geworden. De gevolgen van armoede en epidemieën, oorlogen en natuurrampen dringen direct tot onze huiskamers door. Het beroep dat deze beelden doen op onze solidariteit is vaak niet tevergeefs, zoals bleek rond de zeebeving in Azië. Toch zijn wij er niet wanneer wij vanuit onze overvloed incidentele blijken van medeleven tonen. Na de val van de Muur zijn wij ons er meer van bewust geworden dat het nu dominante economische paradigma van de vrije markt – het kapitalisme – ook zijn keerzijden heeft. De verhouding tussen Noord en Zuid kent structuren van groot onrecht. Met name het vaak vergeten

continent Afrika herinnert ons aan de noodzaak om te komen tot een andere economische ordening. Ook ontwikkelingen rond vrede en veiligheid, migratie en mensenrechten blijven onze aandacht vragen. Bovendien staan duurzaamheidsvraagstukken steeds hoger op de agenda. Voor de kaalslag van onze natuurlijke bronnen betalen wij een hoge prijs, nu en in de toekomst. Menigeen wordt verlamd door gevoelens van onmacht bij het nadenken over de complexiteit van deze mondiale vraagstukken en de structuren van het kwaad waarin de wereld gevangen lijkt. Toch zullen we het steeds moeten aandurven om deze structuren onder kritiek te stellen en aan te dringen op bekering. Onze persoonlijke levensstijl mag daarbij niet buiten beeld blijven. Door een radicaal andere manier van leven, waarin wij ook ons comfort en onze welvaart leren delen met anderen, tonen wij ons solidair met onze medemensen in het Zuiden en beoefenen we de kardinale deugd van de soberheid. Zo geven wij metterdaad getuigenis van het Evangelie en maken wij onze missionaire opdracht waar.

‘Wees niet bevreesd’

De missionaire agenda van de Kerk in de 21ste eeuw is veelzijdig en veeleisend. Misschien dat sommigen bij het lezen van deze brief terugdeinzen voor het appèl dat het Evangelie op ons doet. Dat gold ook voor de eerste leerlingen, toen Jezus hen vroeg om mensenvissers te worden. “Wees niet bevreesd” zijn dierbare woorden van Jezus Zelf die ook ons mogen sterken. Wij mogen er op vertrouwen dat wij niet voor een onmogelijke missie staan. Door Hem worden wij zowel uitgedaagd als gedragen, beproefd en gevoed. Ons ‘mission statement’ is niet door ons-

16. *Deus caritas est*, 31a, in: *a.w.*, 24-25.

zelf bedacht maar is van Hem die wij belijden als de Weg, de Waarheid en het Leven.

Geen eenmanszaak

Missionair Kerk-zijn is per definitie geen eenmanszaak maar iets van ons allemaal. Als missionaire Kerk weten wij ons een wereldkerk en slaat ons gedeelde geloof de brug tussen Noord en Zuid, Oost en West. Ook in eigen land, bisdom en parochie staan wij samen voor de uitdaging om ons geloof aansprekend waar te maken. Het Evangelie volgens Marcus eindigt met de woorden die wij ook aan onze gemeenschappelijke missionaire opdracht mogen verbinden: “Zij trokken uit om overal te prediken, en de Heer werkte met hen mee en schonk kracht aan hun woord door de tekenen die het vergezelden” (Mc 16,20).

Slot

“Gaat dus en maakt alle volkeren tot mijn leerlingen en doopt hen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest en leert hun te onderhouden wat Ik u bevolen heb. Ziet, Ik ben met u alle dagen tot aan de voleinding der wereld”, houdt

Jesus Christus ons voor (Mt 28,19-20). Met die zending van alle eeuwen worden ook wij in beweging gezet. “De missieopdracht leidt ons binnen in het derde millennium en vraagt van ons dezelfde beweging als die van de eerste christenen: we mogen rekenen op de kracht van diezelfde geest die met Pinksteren werd uitgestort en die ons ertoe drijft een nieuw begin te maken, gesterkt door de hoop ‘die niet wordt teleurgesteld’ (Rom 5,5).”¹⁷ Pinksteren gebeurt ook vandaag en zal in ons een heilige rusteloosheid aanwakkeren om het Evangelie waar te maken en te verkondigen. Laten wij dat samen doen met Maria, “het voorbeeld van de moederlijke genegenheid waarmee allen bezielde moeten zijn die in de apostolische zending van de Kerk aan de wedergeboorte van de mensen meewerken”.¹⁸ Mogen we in kracht van de heilige Geest, gedreven door de Liefde van God onze Vader en in navolging van Jezus Christus zo samen op weg gaan en getuigen van de hoop die in ons leeft!

Pinksteren, 2006

De bisschoppen van Nederland

Missionaire tips

Tip 1: Gastendienst

Met name in evangelische gemeenschappen is het fenomeen ‘gastendienst’ bekend. Deze diensten worden speciaal ingericht voor nieuwkomers en mensen die relatief onbekend zijn met de Kerk. Alhoewel de katholieke Kerk veel meer ‘liturgische spelregels’ kent dan dergelijke

gemeenschappen, kan het ontwikkelen van een speciale gastendienst – bijvoorbeeld op een zaterdagavond en buiten de context van een eucharistieviering – een uitdagende en creatieve activiteit zijn.

Tip 2: Intercity Pasen

Onder auspiciën van de Raad van Kerken vond dit jaar het project ‘Intercity Pasen’ plaats. Het idee was heel eenvoudig: vraag iemand mee naar de kerk tijdens de

17. *Novo millennio ineunte*, 58, in: *a.w.*, 106.

18. Johannes Paulus II, Encycliek *Redemptoris missio* (7 december 1990), 92, in: *KD* 19/1 (februari 1991), 54.

vieringen in de Goede Week. Met eigen-tijds promotiemateriaal werd deze uitnodiging makkelijker gemaakt. Zo'n aanpak kan natuurlijk ook bij andere hoogtijdagen. Zie www.intercitypasen.nl.

Tip 3: Idee-en-kerk

De website www.idee-en-kerk.nl biedt allerlei ideeën en initiatieven om de kerk meer gastvrij te maken. Het is een platform waarin parochies en gemeenten concrete ervaringen uit kunnen wisselen.

Tip 4: 'Geloven Nu'

In het aartsbisdom Utrecht is de 'Geloven Nu'-methode ontwikkeld. Ook andere bisdommen hebben 'Geloven Nu' ontdekt. Het biedt een aantrekkelijke werkvorm om met een kleine kring mensen over de bijbel in gesprek te gaan. De Katholieke Bijbel Stichting geeft ondersteunend materiaal uit.

Meer informatie op: www.bijbel.net.

Tip 5: Huis-aan-huisblad

De meeste huis-aan-huisbladen bieden ruimte aan allerlei organisaties om kant-en-klare artikelen op te nemen. Ook voor de Kerk is die ruimte er misschien. Schrijf dan niet alleen over 'binnenkerkelijke' zaken als de aanvang van de vieringen, maar probeer echt iets te maken dat voor een brede groep lezers interessant en aansprekend is.

Tip 6: Wat speelt er?

In de meeste gemeenten vinden allerlei culturele en maatschappelijke activiteiten plaats. Ook de Kerk kan op die agenda aansluiten door eigen initiatieven. Is er bijvoorbeeld een Jazzfestival in uw stad

of dorp? Nodig dan een swingend gospelkoor uit voor een speciale viering. En wat is er in úw kerk te doen tijdens Koninginnedag, rommelmarkten of Open Monumentendag?

Tip 7: Nieuwe bewegingen

Met name in de Zuid-Europese landen zijn de zogenaamde 'nieuwe bewegingen' niet meer weg te denken uit het kerkelijke leven. Ook in Nederland zijn bewegingen als Focolare, Sant'Egidio, Emmanuel en de Katholieke Charismatische Vernieuwing actief. Het is een zeer kleurrijk gezelschap met verschillende benaderingen en inspiratiebronnen. U zou vertegenwoordigers van deze nieuwe bewegingen eens kunnen uitnodigen voor een serie 'kennismakingsavonden'.

Tip 8: Toerisme

Veel mensen durven in eigen omgeving nauwelijks een kerk binnen te lopen, maar vinden dat in het buitenland heel gewoon. Hoe aantrekkelijk is úw kerk voor toeristen? Staat de deur open? Zijn er gastvrouwen/gastheren en een mogelijkheid voor een rondleiding of goed gesprek? Wordt er uitleg gegeven over de verschillende 'attributen' binnen het kerkgebouw? Organiseert u speciale activiteiten voor toeristen in het hoogseizoen?

Tip 9: Koor op straat

De meeste kerkelijke vrijwilligers zijn actief in een koor. Waarom houden we al die prachtige parochiekoren verborgen achter de muren van de Kerk? Zoek eens een passende gelegenheid in uw gemeente waar de koren acte de présence kunnen geven. Gewoon op straat. Het Leger des

Heils is met zijn kerstsamenzang beroemd geworden!

Tip 10: Alpha Cursus

De Alpha Cursus is, in eerste instantie binnen de protestantse wereld, ontwikkeld als laagdrempelige werkvorm om mensen kennis te laten maken met het christelijke geloof. Er hebben wereldwijd al 8 miljoen mensen aan deze cursus deelgenomen. Voor Nederland is ook een 'katholieke variant' ontwikkeld.

Zie: www.rk-alphacentrum.nl/.

Tip 11: Welkom!

Een verhuiswagen voor de deur of andere werkzaamheden kunnen duidelijk maken dat in een wijk nieuwe mensen komen wonen. Doe eens een welkomstkaartje van de parochie in de bus, ook als het geen katholieken zijn, met bijvoorbeeld informatie over de parochie en een leuke groet.

Tip 12: Interreligieuze dialoog

Interreligieuze dialoog klinkt heel ingewikkeld, maar betekent gewoon dat mensen van verschillende geloven elkaar ontmoeten. Ook voor uw parochie zijn er misschien gelegenheden voor gemeenschappelijke ontmoetingen, bijvoorbeeld bij gelegenheid van elkaars 'hoogtijdagen'. En wat te denken van een serie avonden waarin de plaatselijke imam uit komt leggen wat de islam eigenlijk inhoudt?

Tip 13: Vrijwilligerscentrale

Binnen de parochies zijn tal van vrijwilligers actief. De Kerk kan niet zonder al

deze mensen die zich met hart en ziel inzetten voor de geloofsgemeenschap. Maar misschien dat er ook buiten het kerkelijke erf vrijwilligersactiviteiten mogelijk zijn die de parochie kan omarmen. 'Adopteer' bijvoorbeeld een asielzoekerscentrum voor het geven van taallessen, maak met de parochie eens in de zoveel tijd een park schoon of biedt een 'klus-senteam' aan voor mensen die zich geen commerciële klusser kunnen veroorloven.

Tip 14: DiaconAction

DiaconAction is een werkvorm waarbij jongeren gedurende een weekend aan de slag gaan voor een 'goed doel' in hun eigen omgeving. Van het koken voor daklozen tot het schilderen van een wijkcentrum. Op de site www.diaconaction.nl/ staan allerlei concrete initiatieven en ervaringen.

Tip 15: Kloosterweekeinde

De gastenverblijven van kloosters zitten vaak overvol. Ook onder studentenpastoraten 'scoren' kloosterweekeindes stevast goed. Bied als parochie eens een kloosterweekeinde aan, bijvoorbeeld voor jongeren.

Tip 16: Video/DVD

Veel mensen die gaan trouwen (of hun kindje laten dopen), zijn nauwelijks bekend met de liturgie. Het is niet altijd makkelijk om dat 'op te biechten'. Maak daarom eens een 'instructiefilm' op video of DVD waarin de pastor met een bruidspaar alle elementen in de viering doorneemt. Dat is echt niet zo ingewikkeld.